

Archivum 197

M é l t ó s á g o s P R O F E S S Z O R U R !

A m.kir.vallás- és közoktatásügyi miniszter ur az 1938-1939. tanév tartamára közigazgatási jogi tanulmányok folytatása céljából magyar állami ösztöndíjjal Rómába küldött ki.

Kiküldetésemmel kapcsolatban a m.kir. belügyminiszter ur az újabb olasz közigazgatási terület-rendezések és az olasz tanyai közigazgatás tanulmányozásával bizott meg.

Rómában, illetőleg Olaszországban folytatott tanulmányaimról az alábbiakban számolok be.

Beszámolómat tanulmányaim kettős céljának megfelelően két részre kell osztanom. Egyrészt ugyanis arra törekedtem, hogy az olasz közigazgatási jogi irodalomnak tanulmányaim körébe vágó termékeit megismerjem, másrészt - mint gyakorlati közigazgatási tisztviselő - az olasz közigazgatás valamennyi olyan kérdésével foglalkoztam, melynek megoldása hazai viszonyaink között is időszerű.

I. Az olasz közjogi irodalom termékei közül érdeklődésem elsősorban a fasiszta-korporatív állam felépítésének kérdésével foglalkozó munkák felé irányult. A korporatív rendszerrel /:ordinamento corporativo:/ eredeti tanulmányi célkitűzéseimen tulmenően is foglalkoznom kellett, mert csakhamar beláttam, hogy a korporatív eszme az egész olasz jogrendet annyira áthatja, hogy beható ismerete nélkül közjogi kérdésekkel foglalkozni alig lehet. De alaposan tanulmányoztam ezeket a kérdéseket azért is,

mert egyrészt az alkotmányfejlődés - ugyszólván - egész Európában a testületi rendszer felé halad, másrészt pedig mert éppen az olasz megoldások talán számunka is a jövő fejlődésének útját mutatják.

A korporatív jogról szóló valamennyi fontosabb munkát megismertem, ami által egyszersmind tiszta képet nyertem a korporatív államról. Vonatkozó tanulmányaimnál és főleg az adatgyűjtésnél az a meggondolás is vezetett, hogy a korporatív állam egész felépítését a mai tökéletesen kifejlődött formájában ismertető munka hazai irodalmunkból teljesen hiányzik. Összegyűjtött anyagomat a Magyar Közigazgatástudományi Intézet kiadvány sorozatában szeretném közzétenni, melyhez Méltóságod szives támogatását előre is kérem.

Korporatív jogi tanulmányaim során a legbehatóbban a korporatív jog és a jog többi ágainak egymáshoz való viszonyával foglalkoztam. Különösképen érdekelt a korporatív jog és az alkotmányjog, valamint a közigazgatási jog közötti kapcsolatok. A korporatív normák jogi természetéről szóló és ma már nagyon fejlett színvonalon álló irodalom anyagát teljes egészében feldolgoztam.

A testületi önkormányzatok tanulmányozása mellett foglalkoztam a területi autonómiák időszerű kérdéseivel is. Elsősorban a területi önkormányzatnak fasiszta értelmezésére vonatkozólag gyűjtöttem adatokat. Különösen azzal a kérdéssel foglalkoztam, hogy az olasz írók felfogása szerint a tekintélyi elv hogyan egyeztethető össze az autonómia fogalmával.

Tanulmányaim anyagát elsősorban a korporációügyi mi-

niszterium könyvtárában dolgoztam fel. Ezenkívül gyakran látogattam a római tudományegyetem Alessandrina könyvtárát, a Biblioteca Nazionale Vittorio Emanuele III. és az Istituto Nazionale di Cultura Fascista olvasótermeit is.

Rendkívüli hallgatóként beiratkoztam a római tudományegyetem államtudományi karára. A karon tartott előadások közül Raffaele Resta /:Diritto amministrativo:/, Renato Balzarini /:Diritto corporativo:/, Vincenzo Zangara /:Diritto costituzionale:/, Sergio Panunzio /:Dottrina dello Stato:/ és Carlo Costamagna /:Storia e Dottrina del Fascismo:/ előadásait hallgattam. A jogi karon főleg Guido Zanobini /:Diritto amministrativo, diritto corporativo:/ és Santi Romano /:Diritto costituzionale:/ előadásaira jártam. A felsorolt előadások hallgatása útján Olaszország legnevesebb közjogászait ismertem meg.

II. A gyakorlat körébe vágó tanulmányaim során elsősorban a belügyminiszter ur megbízásának igyekeztem eleget tenni, de emellett számtalan olyan kérdéssel is foglalkoztam, amely hazai viszonyaink között érdeklődésre tarthat számot.

Az egyes miniszteriumokban és más hivatalokban a quirináli magyar királyi követség közvetítése útján - mint a magyar belügyminiszter kiküldötte - dolgoztam, ami munkámat nagyon megkönnyítette. Különösen hálával kell megemlékeznem Dr. Huszka István követségi sajtóelőadóról, aki munkámat mindenben a legnagyobb szivességgel támogatta.

A fasizmus uralomra jutása után foganatosított nagyarányú közigazgatási területrendezések végrehajtásáról és különösen a területrendezések irányító szempontjairól az olasz királyi

belügyminiszteriumban kaptam értékes felvilágosításokat. Különösen Bruno Fornaciari prefektus, a miniszterium közigazgatási főosztályának /:Direzione generale dell'amministrazione civile:/ vezetője és Giuseppe Avian osztálytanácsos volt segítségemre. Ilymódon nemcsak a szükséges adatokat kaptam meg, de a területrendezési ügyek aktaszerű intézésébe is betekintést nyertem.

A belügyminiszterium közvetítésével a római prefektúra és provincia közigazgatását is megismertem. Itt Renato Melis de Villa az elnöki osztály vezetője, aki maga is író ember, volt főként segítségemre. Ugyancsak a belügyminiszterium útján tanulmányoztam a pontusi mocsarak helyén létesített új littoriai provincia közigazgatását. Legnagyobb hálával kell megemlékeznem Vincenzo Giobola prefektusról, aki saját autóját bocsátotta rendelkezésemre, mellyel az egész Agro Pontino-t bejártam. Így alkalmam volt az előre meghatározott tervek szerint épült tanya-vidék közigazgatásának eredeti megoldását a helyszínen megismerni. Ez alkalommal Mussolini boszorkányos gyorsasággal épült új városait is végig látogattam. Együttal megtekintettem a mintaszerű telepítési munkálatokat is. A telepítést lebonyolító Opera Nazionale per i Combattenti szervezet egyik mérnöke vezetett végig azokon a területeken, ahol a fasiszta Olaszország legnagyobb lecsapolási és talajjavítási munkálatai /:bonifica integrale:/ lefolytak.

A korporációk gyakorlati működésére vonatkozólag a korporációügyi miniszteriumban tettem szert értékes ismeretekre. Anselmo Anselmi a munkaügyi főosztály /:Direzione generale del lavoro e del segretariato delle corporazioni:/ vezetője minden

kérésemet a legnagyobb készséggel teljesítette. A miniszterium pompásan felszerelt szakkönyvtára nagy segítségre volt munkámban.

Hazai propaganda szerv felállításának többszöri kísérlete és az állami propaganda egyre időszerűbbé váló kérdése indított arra, hogy az olasz állami propaganda csucsszervének, a népművelésügyi miniszteriumnak a munkáját is megismerjem. A miniszteriumnak valamennyi főosztályvezetője /:Direttore generale:/ személyesen tájékoztatott az alája rendelt osztály működéséről. Különösen ki kell emelnem Guido Rocco meghatalmazott minisztert, a külföldi sajtóosztály /:Direzione generale per la stampa estera:/ vezetőjét, Orazi prefektust, a film osztály /:Direzione generale per la cinematografia:/ vezetőjét és Nicola de Pirro-t, a színházi osztály /:Direzione generale per il teatro:/ vezetőjét, akik a legmesszebbmenő módon támogattak munkámban. Segítségükkel a miniszterium fontosabb intézményeit is megtekinthettem. Ezek közül különösen a római filmvárost /Cinecittà:/ és az Istituto Nazionale Luce-t kell megemlítenem. Nevezettek szíveségének a könyvek és szabadjegyek egész sorozatát köszönhetem.

Ösztöndíjas évem során nagyobb utat tettem Libiában. Az egykori homok sivatagok helyén teremtett virágzó kultúra felkellette érdeklődésemet az olasz gyarmatbirodalom közigazgatási szervezete iránt. Erre vonatkozólag az olasz afrikaügyi miniszteriumban működő gyarmattudományi intézet s annak vezetője Angelo Piccioli professor bocsátott adatokat rendelkezésemre. Emeltett afrikai utam során ugyanis a közigazgatási hatóságokkal

is felvettem a kapcsolatot. Libia kormányzóságán a kormányzó titkárságának vezetője, Mario Guiso számos könyvvel és értékes fényképanyaggal ajándékozott meg. Hasonló szivességet tapasztaltam Romolo Bagnoli Tripoli podesta-ja részéről is. A gyarmati korporatív szervezetről Mario Morgantini-től kaptam felvilágosításokat, aki a gyarmati korporatív hivatal igazgatója /:Direttore dell'ufficio coloniale della economia corporativa:/. Az olasz gyarmatbirodalom korporatív szervezetének megismerésével a korporatív rendszerre vonatkozó tanulmányaimat hasznosan egészíthettem ki.

Libiai után egyéb tanulmányaim tekintetében is sok haszonnal járt. Végig látogattam ugyanis a Tripoli környékén fekvő telepes községeket, ahol a szétszórt települések közigazgatásának minteszerű megoldásával találkoztam. A libiai olasz telepítések, a különböző mezőgazdasági kísérleti intézmények és öntözőművek megtekintése során fájdalmas összehasonlításokra nyílt alkalmam. Itt ismertem meg valójában a fasizmus teremtő erejét, mellyel a homok sivatagok helyébe virágzó életet varázsolt.

Tanulmányaim szempontjából nagyon fontosnak tartottam, hogy minél nagyobb részt ismerjek meg az olasz birodalomból. Már említett libiai után során Tripoli, Homs, Leptis Magna, Garian, Tigrinna és Zuavia voltak a fontosabb állomások. Bejártam a máltai sziget csoportot és egész Sziciliát. Voltam ugyanis Messinában, Taorminában, Catániában, Siracusában és Palermóban. Megismertem Olaszország sok nagy városát: Nápolyt, Littoriát, Saubaudiát, Pontiniát, Anziót, Civitavecchiát, Frascatit, Orvie-

tót, Firenzét, Aquilát, Ravennát és Velencét.

Utazásaim alkalmával igyekeztem kapcsolatot találni a városi közigazgatással. E tekintetben az a megfontolás vezetett, hogy hazai irodalmunk érdeklődése eddig kizárólag Róma közigazgatása felé fordult és figyelmen kívül hagyta a többi hasonló nagyságu olasz városoknak a községi törvény uniformizáló keretei között folyó életét.

Többször megfordultam a Partito Nazionale Fascista római központjában és ilyképen közelről is megismertem a nemzet életében kiemelkedő szerepet betöltő párt szervezetét. Tagja voltam az egyetemi hallgatók fasiszta szervezetének /:Gruppo dei Fascisti Universitari dell' Urbe:/, melynek az akadémiához közel eső helyiségeit gyakran felkerestem. Résztvettem az említett szervezet által rendezett Corso Informativo di Cultura Fascista elnevezésű tanfolyamon. Ugyancsak tagja voltam az Istituto Nazionale di Cultura Fascista intézménynek, melynek olvasótermeit sűrűn látogattam.

Az aránylag rövid ösztöndijas év alatt a tanulmányaim körébe vágó valamennyi munkát elolvasni nem tudtam, miért is arra törekedtem, hogy az egyes tanulmányok megszerzésével munkám folyamatosságát itthon is biztosítsam. Örömmel jelentem, hogy egészen tekintélyes olasz nyelvű közigazgatási kézikönyvtárra tettem szert, amennyiben 107 kötet könyvvel és a füzetek egész sorával tértem haza.

Tanulmányaim során elsősorban az anyaggyűjtésre és nem az írásra fektettem a főszűlyt. Ezért római tartózkodásom ideje alatt csak kisebb cikkeim jelentek meg, melyeket az alábbiakban

sorolok fel:

Az új olasz alkotmányreform, Közigazgatástudomány, II. évfolyam, 3.szám.

Fajvédelem az olasz törvényhozás tükrében, Magyar Közigazgatás, LVII. évfolyam, 13.szám.

Hagyomány, elmélet, gyakorlat - az olasz közigazgatásban, Magyar Közigazgatás, LVII. évfolyam, 21. szám.

Roma Mussoliniána, Városok Lapja, XXXIV. évfolyam, 9. szám.

Egy afrikai város élete. Tripoli, Városok Lapja, XXXIV. évfolyam, 14. szám.

A prefektus jogállása az olasz közigazgatásban, Vármege, XXXIV. évfolyam, 15. szám.

Roma al mare, Corvina, II. évfolyam, 6. szám.

Fasizmus és a zsidóság, Egyedül Vagyunk, II. évfolyam, 6. szám.

Magyar szemmel Libiában, Nemzeti Ujság, 1939. június 25. 1938. november 30-án foglaltam el helyem az Accademia d'Ungheria-ban, és 1939. június 26-án hagytam el Rómát. Bár ösztöndíjam június hó 1-én lejárt, még hátra lévő egy havi szabadságomat szerettem volna Olaszországban tölteni, mikor is a népművelésügyi minisztérium által rendelkezésemre bocsátott ujságírói vasuti kedvezménnyel Közép- és Északolaszország nagyobb városait szándékoztam bejárni. Ebben megakadályozott az a körülmény, hogy június hó 28-án Vác megyei város képviselőtestülete városi főjegyzőjévé választott meg és új hivatalomat haladéktalanul el kellett foglalnom. Tervezett visszatérésem pedig a nem-

zetközi események alakulása miatt eddig nem történhetett meg, de remélem, hogy arra előbb-utóbb sor kerül s az olasz nagyvárosok közigazgatására vonatkozó adataimat a helyszínen egészíthetem ki.

M é l t ó s á g o s U R A M !

Az előadottakban vázoltam - bár csak dióhéjban - Olaszországban végzett munkámat. Sokat láttam, sokat tanultam, és úgy érzem, hogy a külföldi ösztöndíj által nyújtott nagy lehetőségeket jól kihasználtam.

Amikor most Méltóságodnak egy év munkájáról beszámolok, egyben leghálásabb köszönetemet fejezem ki jóindulatáért, melylyel - mint ajánló professor - az ösztöndíj elnyerésében támogatni méltóztatott.

Vácon, 1939. évi szeptember hó

Mély tisztelettel:

Károly Ráth